

MESTNO GLEDALIŠČE JESENICE - Sezona 1954-55

Gledališki list 6

Hans Tiemayer: MLADOST PRED SODIŠČEM

Na naslovni strani prizor iz uprizoritve „Mladost pred sodiščem“
v Prešernovem gledališču v Kranju

MESTNO GLEDALIŠČE JESENICE

SEZONA 1954-55

GLEDALIŠKI LIST 6

Gledališki list Mestnega gledališča Jesenice izdaja gledališki svet — Predstavnik
Oblak Alfonz — Uredil Bojan Čebulj — Tisk: Gorenjski tisk Kranj — Foto: France
Torkar — Klišeji Tiskarna „Ljudske pravice“ — Naklada 200 izvodov

V soboto 12. marca ob 19.30 uri

Mladost pred sodiščem

Razprava pred sodiščem za mladoletnike
v dveh dejanjih

Spisal: **Hans Tiemayer**

Prevedel: **Branko Gombač**

Režija: **Jože Tomažič**

Scena: **Bojan Čebulj**

Igrajo :

Sodnik	Bojan Čebulj
Eva de Bruin, nadzornica	Marjanca Čebuljeva
Oče	Franjo Stibilj
Mati	Slava Maroševičeva
Ana Daalders	Tatjana Gostliševa
Piet von Doorn	Franci Pogačnik
Gerard Nieckert	Slavko Polanc
Gerard de Weert kriminalni uradnik	Franjo Lotrič
Marija Hegendorst	Alma Jeramova
Sodni sluga	Ivko Kos

Dejanje se godi v Amsterdamu leta 1917

Sodelujejo :

Sufler	Božo Pančur
Razsvelljava	Jagodiec - Fležar
Odrski mojster	Franjo Stibilj

Kulise izdelala gledališka kulisarna

Poslikal jih je Jože Bedič

MLADOST PRED SODIŠČEM

Sodobni holandski pisatelj Hans Tiemayer, ki je hkrati igralec in režiser in se je zlasti uveljavil z novimi drznimi režijami, je napisal poleg drugih v svetu manj znanih del politično dramo „Mladost pred sodiščem“, ki ji je dal podnaslov „Razprava pred sodiščem za mladoletnike“. „Mladost“ je drzno napisana dvodejanka, lahko bi rekli, kot nalašč za film, ki bi s svojimi tehničnimi sredstvi in s posameznimi vložki že minulih dogodkov vidno prikazal politični umor, v katerega je zapletena trojica mladih ljudi; gledališče pa ne more po tej poti, ker je njegovo glavno izrazno sredstvo — jezik, govornica. Nekateri kritiki pisatelju celo očitajo pomanjkanje veljavne dramaturške gradnje, hkrati pa mu priznavajo, da je ta sodnijski zapisnik razprave pred sodiščem za mladoletnike v svoji obliki zelo učinkovit, da celo zelo napet. Dejanje samo — zločin s politično moralnimi nagibi in vzroki — se je namreč zgodilo že prej, razprava sama pa samo obnavlja, reproducira in rekonstruira ter ugotavlja vzroke in nagibe zločina samega. Pri tem je pisatelj ne samo pogumno, drzno, brez umetniškega holenja in leporečja, izpovedal svoje nazore in mnenje o sodobni holandski družbi, počenši od trojice mladoletnikov, preko njihovih staršev, sosedov in znancev, politikov in časnikarjev, črnoborzijskecev ter počestnih vlačug, ki so se udajale za razne usluge in življenjske potrebščine zavezniškimi vojakom, da, izvzet ni niti sodnik sodnega sistema v povojni kapitalistični družbi Zahodne Evrope; ta povojna družba je postavila pred sodišče trojico mladoletnikov zaradi izvršenega zločina, ta trojica mladoletnikov pa izpove nagibe in vzroke za zločin in s tem obtoži ter obtožuje sodobno družbo pred sodiščem in pred vestjo vsega človeštva.

Idejni pošredni krivec tega politično moralnega zločina je Piet van Doorn, ki sočniku pripoveduje in razkriva svoja doživlja s pretresljivo resničnostjo, ki vzbuja ne samo sočutje do zločina, temveč tudi odpor, grozo proti pravim krivcem, da je mladina zašla na kriva pota: „Na železniški postaji smo morali od vlaka voziti pakete v vozičku. Nekega dne pa so blokiral peron. Policija! Moj kompanjon in jaz sva bila kot kuga firbena, kaj to pomeni, previdno sva se splazila preko drugega perona k vlaku. Oba zadnja vagona sta bila zaprta in ovita z bodljikovo žico. Ko sva prišla prav blizu, sva slišala glasove in vedela vse: bil je transport ujetnikov. To ni bilo nič posebnega, ko pa sem čul, da so to Nizozemci, sem mislil: ponorel bom. S koščkom železa sva vrata malo razmaknila. Notri so bili umazani blede ljudje. Vprašali so takoj: „Kje smo? Imate kaj jesti?“ Povedala sva, kje so in že so pričeli vsepovprek govoriti. Mislili so, da so na poti v Dachau. Jaz sem ostal pri vagonu in se razgovarjal z njimi, moj tovariš pa jim je medtem prinesel nekaj za pod zob. Veseli so bili hrane. Prihajali so iz faborišča v Schevelingenu. Prosili so, naj bi pisala njihovim družinam. Toda vsega nisem mogel ohraniti v glavi. Ko sem jih vprašal, zakaj so jih zaprli, je prišel neki starec k špranji, obraz je imel neobrit, žareče oči: „Mi smo tisti, ki jih v drugih deželah imenujejo partizane.“ Skoraj slabo mi je postalo, ko mi je tako star mož rekel kaj takega, jaz, mladenič, pa sem to vedel in nič drugega delal kot pijančeval in se vlačil z precej kravala pa so naju policaji zavohali in morala sva izginiti, ženskami. In kako hvaležni so bili za hrano! Pri tem so delali šele proti večeru je vlak odšel. Stal sem na drugem peronu in

gledal za njimi. Tedaj so zapeli: „Kako te ljubim, moja Nizozemska...“ Bilo mi je hudo, da bi crknil. Na ovadbo neke ženske je nato odsedel leto dni težke ječe pod fašističnim zavojevalcem Nizozemske, po prestani kazni je postal organiziran ilegalce, član narodnega odpora, idealist, „posvetovali smo se, kako bomo vso reč pri nas lepo v redu opravili potem, ko jih bomo nagнали.“ (misli Nemce). Na sodnikov očitek, da so to čisto otročji pojmi, odgovarja: „Takrat nas niso imeli za otroke!... Kdo nam je že kedaj kaj povedal! Prokleta radi bi bili slišali kaj takega... In če kup mladih fantov nekaj hudičevo rado hoče, potem to vendarle mora biti možno.“ Na očitek, da se je oddaljil od svojega prvotnega namena, da bi pomagal pri obnovi domovine, odgovarja, da sam ne ve, kako je do tega prišlo: „Starih tovarišev skoraj nisem več videl, če pa sem jih srečal, so pravtako mislili kot jaz. Visoka gospoda se ni več brigala za nas, imeli so sami s seboj preveč posla!“ Da je mladina bila prevarana, da je zaman tekla kri, da je po osvoboditvi Nizozemske bilo še slabše kot je bilo pred drugo svetovno vojno, o vsem tem je Pjeter van Doorn govoril s svojim dekletom Ano Dallders; ta je bila žrtve domačih preprirov, zakonske nezvestobe, slabe družbe na ulici in v nočnih lokalih, toda v njej bije pravo srce za človeka, za žrtve odpora, ki so jih izkoriščevalci objokovali v svojih govorih. Bila je očitka, ko so fašisti ustrelili Nizozemce kot talce: „Že davno je bilo tedaj — Weteringschanzi. Ne pustite mi vendar več govoriti, saj ne boste tega razumeli, saj niste tega videli... vi niste tega sami doživeli... Da, bila sem tedaj tam... in potem sem jih videla ležati na kupu. Neka ženska me je potegnila proč. Obrnila se je in rekla s strtim glasom: „Niste umrli zaman, fantje, mi vas bomo maščevali!“ Več ur sem hodila okoli... vpiti nisem mogla, vse je bilo tako bedno... oče je bil z doma, mama je že pozabila name in možje so ležali tu... V vojni je bilo vse tako, da bi človek bruhal... Upala sem, da bo po osvoboditvi vse dobro in bo življenje spet lepo... tako so vsi obljubljali. Da, možje na Westringschanzi niso zaman umrli. Dočakali smo osvoboditev, a nič se ni zgodilo. Od vsega tega sploh ničesar. Jaz sama tudi nisem bila nič prida. S početka se mi celo ni zdelo prav nič slabo. Ne, absolutno nič slabo! Toda, ko je doma postajalo iz dneva v dan neznosneje in ko sem spoznala, da bo vse spet po starem, sem dobila čuden občutek, da so bili možje z Westringschanze zaman ustreljeni in se bo vsa ta svinjarija mirno nadaljevala. Vsak človek mi je to potrdil. Gluha bi morala biti, da bi tega ne slišala.“ Valdoorn je zločin prevzel nase, žrtvoval se je za tovariše, kot sam pravi: „Takrat v vojni je bilo junaško dejanje, če si se žrtvoval za tovariše. In tovariš ostane zame tovariš, danes kakor tedaj... Vsega tega sem ji preveč povedal, zato mislim, da sem jaz kriv tega umora! Jaz bi se moral z njo smežati in voziti se v zeleno naravo, nikoli ne bi smel govoriti o tem.“ V Anji pa so se vtisi, doživljaji v vojni in grozna razočaranja po vojni strnili v sovraštvo: „Nihče se ni zme-nil za drugega, vsakemu je bilo vseeno, kaj se dogaja in nihče si ni delal iz ničesar skrbi. Nihče se ni zmenil za uboštvo, za nas vse in za ustreljene može. Uvidela sem, da se ni nič izpremenilo, čeprav so prej govorili tako velike besede, tedaj sem pričela sovražiti! Moj bog, kako sem jih sovražila. Bogataše, ker so bili bogati, ubožce, ker so bili ubogi, in svojo mater, ker je goljufala očeta, in svojega očeta, ker je s tako boguvdanim obrazom hodil, in moške, ker so zmerom le eno in isto hoteli od človeka, sicer pa jim je drek pomenil. Sovražila sem, sovražila, morala sem

sovražiti in pravzaprav niti vedela nisem, koga najbolj sovražim.“ V filmskem dnevniku je nato videla politika in časnikarja Mastersa, ki je govoril o žrtvah odpora; fina obleka, lepo počesan, laž v očeh... Ko ji je nato na cesti nek moški prišepnil, da se o njem ne ve natanko..., ga je sklenila ustreliti. In v eni glavnih ulic Amsterdama 1947 je padel politik in časnikar Masters.

Na kraj zločina je prišel kriminalni uradnik, ki je zbral nekaj na videz malopomembnih podatkov, ki pa so mu zadoščali, da so trije mladoletniki prišli pred sodišče, kjer vodi sodno razpravo sodnik poedinec, hkrati kol tožilec, medtem ko je nadzornica za prvo v resnici branilka — odvetnik, zagovornik treh obtožencev; ona je hkrati glas pisateljca, ki skozi njena usta govori, ugotavlja, obtožuje, obsoja in poučuje; poučuje vse starše, ki zanemarjajo vzgojo svojih otrok, poučuje ono brezbrizno mladino, ki nima razumevanja, ne volje in ne potrebe po mladinskih organizacijah in ki se raje kot v trdem delu in učenju izživlja v brezdelju, v zabavah, na plesih in v priložnostnih gostiščih, kot se je to zgodilo trojici mladoletnikov, ki so prišli na rob prepada, njih mladost pa pred sodišče.

Jože Tomazič

DRUŽBENA MORALA PRED SODIŠČEM

V zadnjih desetletjih se nikoli ni zgodilo, da bi neko tujo neko-medijsko dramsko delo tako na mah prešlo vse slovenske poklicne odre, kot se je to zgodilo s Tiemeyerjevo dramo Mladost pred sodiščem. Že v Celju, kjer se je lansko sezono začela zmagoslavna pot Mladosti pred sodiščem po Sloveniji, je drama doživela rekordno število ponovitev tako v Celju kot na gostovanjih, letos pa jo srečujemo na repertoarjih v Kranju, Trstu, Kopru, Mariboru, Ptuju, na Jesenicah in na številnih amaterskih odrih.

Zakaj?

Odgovor je preprost: ker se nam je v Mladosti pred sodiščem posrečilo najti odsko delo, ki je po obravnavani temi, po pogumu, po umetniški odkritosrčnosti, preprostosti in humanizmu dobesedno iztrgana iz srca našega časa in sodobne družbe v Zapadni Evropi.

Osnovna misel Tiemeyerjeve drame je tragično in bridko spoznanje, da minula vojna v kapitalistični družbi ni ničesar bistvenega spremenila in da se preprost človek po petih letih borbe, žrtev in trpljenja ni dokopal do pravice, ki mu kot človeku grede. Vprašanje: Čemu smo se borili, zakaj smo krvaveli, zakaj umirali, je ostalo brez odgovora. Če pa bi hoteli odgovoriti, bi ne mogli drugače, kot odgovarjajo mladi ljudje v Tiemeyerjevi drami: zaman smo se borili, zaman so bile naše žrtve in naša kri! Bili smo ogoljufani. Vse se je vrnilo na staro. Obljube so ostale neizpolnjene!

Tiemeyer nikakor ni bil prvi, ki je to resnico javno povedal. V večini resnih umetniških del zapadnih kulturnih območij odkrivamo isti osnovni motiv, v različnih inačicah v bistvu isto spoznanje, isto skepso in isti obup: kri, ki je štiri leta preplavljala Evropo in skoraj vso zemeljsko oblo, je bila prelita zaman. Toda v nobenem od dostopnih odrskih del ni ta izpoved tako neposredna, pretresljiva, nikjer ni podana tako golo in kruto življenjsko resnično kot v Mladosti pred sodiščem.

In prav v tem so kvalitete, zaradi katerih je Tiemeyerjeva drama Mladost pred sodiščem — lahko rečemo — najuspešnejša in največ igrana tehtna drama sodobne evropske dramatike. Občinstvo in kritika jo sprejemata z navdušenjem.

Logika Tiemeyerjevih mladih ljudi je stvarna in točna: borili smo se za boljšo družbo; toda stvari se niso obrnile na bolje, nasprotno, na slabše; torej borba še ne more in ne sme biti končana. Treba jo je nadaljevati! In ti mladi ljudje se res bore naprej. Resda naivno in neorganizirano, a bore se, ker jim srce in človeško poštenje, ki ga beda in blato, v katerem žive, ni moglo ubiti, to velevala. Toda zdaj je v očeh „urejene“ družbe vse obrnjeno: vse tisto, kar je prej veljalo za hrabro, pošteno in pogumno, velja zdaj za zločin. In po tej obrnjeni morali, po suhi in kruti črki zakona, ne more biti drugače, kot da pridejo ti mladi ljudje pred sodišče. Prav pred tem sodiščem pa se zgodi nekaj velikega: obtoženci se izprensene v tožilce in namesto njih pride pred sodišče družba, ki je kriva, da so morali na pot zločina, pred sodišče pridejo starši, ki so otroške napak in slabo vzgajali. Toda tudi tega, da so preprosti ljudje, trpin in žrtve časa, otroke slabo vzgajali in jih slabo vzgajajo, je kriva družba, je kriv sistem, v katerem je življenje večine ena sama muka.

Tiemeyer postavi pred sodišče moralo kapitalistične družbe, jo razgali in obsodi.

Sodnik kot birokratski tolmač zakona bo sicer še naprej opravljal svoje vsakdanje delo, izmučena Ana bo trpela v zaporu, na zunaj se ne bo nič izpremenilo. In vendar se je že toliko izpremenilo! Ne na zunaj. Pač pa v srcih ljudi. Pogumna in odkritosrčna umetniška izpoved jim je razkrila bridko resnico v življenju stare družbe in globoko odjeknila v človeku.

V tem smislu je Tiemeyerjevo delo globoko napredno in naravnost revolucionarno.

Hans Tiemeyer, ki je napisal *Mladost pred sodiščem*, je nizozemski gledališki delavec mlajše generacije. Danes mu je 46 let, pri gledališču pa je stalno od leta 1927, dočim se je prej ukvarjal z drugimi poklici. Najprej je bil igralec, kmalu pa se je začel posvečati tudi režiji. Iz predvojnih let nimamo o njem nadrobnih podatkov. Vemo le, da s pisateljskimi poskusi ni prodril, da se tudi kot igralec ni uvrstil med najboljše, pač pa se je močno uveljavil z avantgardističnimi režijami.

Med vojno se je priključil nizozemskemu odporiškemu gibanju kot aktiven bорец. Leta 1944 so ga Nemci ujeli in osvoboditev je pričakal v nemškem koncentracijskem taborišču. Po osvoboditvi je ustanovil svoje gledališče, ki je po vzorcu E. F. Buriana uprizarjalo moderne politične satire, pozneje pa še eksperimentalno modernistično gledališče. Obema je bil umetniški vodja.

Sedaj se ukvarja v glavnem s pisateljevanjem. Napisal je več dramskih del, s katerimi je v domovini dosegel lepe uspehe, preko meja pa z njimi ni prodril. Večino svojih dram je sam režiral, v nekaterih je tudi igral.

Mladost pred sodiščem je nastala leta 1947. Še isto leto jo je v Amsterdamu sam pisatelj postavil na oder in krstna uprizoritev je doživela uspeh, kakršnega anali amsterdamskega gledališča zadnjih, zlasti povojnih let ne pominjijo. Dramo so igrali en suite dvesto desetkrat.

Ni čuda, da je postalo na *Mladost pred sodiščem* pozorno tudi inozemstvo. Še isto leto so jo prevedli Nemci, pozneje tudi Angleži.

Okrajno gledališče v Ptujju je tretje slovensko gledališče, ki uprizarja to pomembno delo sodobne evropske dramatike.

Lojze Filipič